

2024-06-03

Sabina Joyau
Avdelningen för vård och omsorg

Hur påverkas kommuner av inflyttade sommargäster med behov av hemtjänst?

Diskussionen om hur kommuner påverkas av inflyttande sommargäster med behov av hemtjänst är återkommande. Äldreminister Anna Tenje har bitt Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, att fördjupa kunskapen i frågan.

Som ett led i det arbetet har SKR genomfört en enkätundersökning i 40 kommuner under mars och april 2024, ”Enkät om hur kommuner påverkas av inflyttande sommargäster med behov av hemtjänst”.

Syftet med enkäten är att fördjupa kunskapen om hur vistelsekommunen påverkas när personer med annan bostadskommun, och med bedömt behov av stöd och hjälp enligt Socialtjänstlagen, tillfälligt vistas i kommunen (har sommarbostad i annan kommun än den man är skriven i).

Resultaten redovisas i föreliggande PM, dels i form av en sammanfattande text, dels i en Powerpoint med grafer i bilaga 1.

Om enkäten

I mars och april 2024 skickades webbenkäten ”Enkät om hur kommuner påverkas av inflyttande sommargäster med behov av hemtjänst” ut till 40 kommuner som identifierats som så kallade ”sommarkommuner”. Med sommarkommuner avses kommuner som under sommarmånaderna har en inflyttning av sommargäster som under övrig del av året har sin huvudsakliga bostad i en annan kommun.

Målgruppen för enkäten var ansvarig chef för biståndsutövning eller motsvarande inom hemtjänsten.

36 kommuner svarade på enkäten vilket ger en svarsfrekvens på 90 procent. 35 av kommunerna hade tillfälliga hemtjänsttagare under den period som enkäten avser, 1 juni till 31 augusti 2023.

Med ”tilfälliga hemtjänsttagare” avses personer 65 år eller äldre med beslut om hemtjänst i ordinärt boende i sin bosättningskommun.

Resultat

Antal tillfälliga hemtjänsttagare varierar mellan kommunerna (bild 5, bilaga 1)

Variationen är stor mellan kommunerna avseende antalet tillfälliga hemtjänsttagare som vistades i kommunerna under perioden 1 juni till 31 augusti 2023.

I snitt rör det sig om mellan 17-20 tillfälliga hemtjänsttagare per kommun, men variationen är stor mellan kommunen med lägst antal, 1 tillfällig hemtjänsttagare, och högst antal tillfälliga hemtjänsttagare, 77.

Juli var den månad då flest tillfälliga hemtjänsttagare vistades i andra kommuner än sin bosättningskommun, totalt rörde det sig om 655 personer.

Stor ökning i några kommuner

(bild 6, bilaga 1)

Genom att samköra Socialstyrelsens statistik om antal hemtjänsttagare i respektive kommun och kommunens egen uppgift om antal tillfälliga hemtjänsttagare under sommarmånaderna framkommer hur stor den procentuella ökningen av personer med behov av hemtjänst var under de tre aktuella sommarmånaderna 2023.

I en majoritet av de svarande kommunerna var den procentuella ökningen av hemtjänsttagare mellan 1- 4 procentenheter under sommarmånaderna. I nio kommuner ökade andelen med 5 procentenheter eller mer, fem av de nio kommunerna hade en ökning större än 10 procentenheter.

Kommunerna med en ökning större än 5 procentenheter är, bortsett från Värmdö kommun, mindre kommuner med mellan 10-16 000 invånare.

Borgholms kommun hade den största procentuella ökningen av personer med behov av hemtjänst under sommarmånaderna 2023, över 20 procent. I antal beskrivet handlar det om cirka 70 fler personer till de 275 personer som har hemtjänst under hela året i Borgholms kommun.

Båstad kommun uppvisar liknande mönster. Under året har cirka 300 personer hemtjänst i Båstad kommun. Under juni- augusti förra året tillkom cirka 55 personer med behov av hemtjänst.

Antalet timmar hemtjänst varierar

(bild 7-8, bilaga 1)

27 kommuner har uppgett, eller uppskattat, antalet hemtjänsttimmar som tillfälliga hemtjänsttagare hade behov av under perioden juni- augusti 2023. Sammanlagt rör det sig om drygt 25 000 timmar i de svarande kommunerna.

Variationen mellan kommunerna är stor, mellan 15 timmar som lägst och 3250 timmar som högst. Sex kommuner redovisar en ökning om 1600 eller fler hemtjänsttimmar under perioden. Medelvärdet för kommunerna ligger på 938 timmar.

De flesta kommunerna erbjuder hälso- och sjukvårdsinsatser

(bild 9, bilaga 1)

22 kommuner uppger att de erbjuder insatser enligt hälso- och sjukvårdslagen till tillfälliga hemtjänsttagare. 6 kommuner svarar att de inte gör det.

En av kommunerna som svarar att de inte erbjuder hälso- och sjukvårdsinsatser förtydligar att tillfälliga hemtjänsttagare kan få hälso- och sjukvårdsinsatser via regionen och vårdcentralen, men att tillfälliga hemtjänsttagare inte skrivs in i den kommunala hälso- och sjukvården.

Så påverkas kommunerna av tillfälliga hemtjänsttagare

(bild 10-16, bilaga 1)

I enkäten ombads kommunerna att gradera tillfälliga hemtjänsttagares påverkan på ett antal faktorer. Svaren graderades från mycket positiv påverkan till mycket negativ påverkan.

Fler än hälften av de svarande kommunerna uppger att bemanningssituationen, planeringen av hemtjänstinsatserna, arbetsmiljön för hemtjänstpersonalen och ekonomin påverkas negativt, till viss del eller mycket, av tillfälliga hemtjänsttagare.

Något färre kommuner anser att möjligheten att verkställa beslut om hemtjänst påverkas negativt till viss del eller mycket.

Ingen kommun anser att någon av de listade faktorerna påverkas positivt av tillfälliga hemtjänsttagare.

I fritextsvaren pekar flera kommuner på svårigheterna att rekrytera sommarvikarier till hemtjänsten.

”Vi har under senare år haft svårt att rekrytera sommarvikarier och att då behöva rekrytera extra sommarpersonal för att emot hemtjänsttagare från andra kommuner innebär givetvis en extra belastning.”

”Små kommuner som i vanliga fall under året står med stora bemanningssvårigheter får det ännu svårare till sommaren när vi får fler att hjälpa och ordinarie personal ska ersättas med vikarier.”

Flera kommuner påtalar svårigheter som har med de tillfälliga hemtjänsttagarnas bostäder att göra. Otillgängliga bostäder med påverkar arbetsmiljön för hemtjänstpersonalen negativt liksom möjligheterna att verkställa insatserna. Det kan röra sig om sommarstugor med lägre standard, om trånga utrymmen eller om avsaknad av dusch. Andra exempel som nämns är sämre körvägar till sommarbostäderna och behov av båt för att nå bostäderna.

16 kommuner svarar att kostnaden för hemtjänsten ökade till följd av tillfälliga hemtjänsttagare medan 10 kommuner svarar att kostnaden var i stort oförändrad.

Fler fritextsvar lyfts i bilder 10-16 i bilaga 1.

Särskilda insatser för att lösa hemtjänsten i knappt hälften av kommunerna

(bild 17, bilaga 1)

Knappt hälften av kommunerna uppger att de gjort särskilda insatser för att lösa hemtjänstinsatserna under 1 juni – 31 augusti 2023.

I fritextsvaren framkommer att det är vanligt att extra personal har behövt rekryteras, både för att utföra hemtjänst och extra personal för att planera arbetet med tillfälliga vistelser. Det är vanligt att medarbetarnas semestrar har behövt anpassas, ibland mot ersättning. Övertidsersättning och bemanningslösningar har också förekommit.

Svårigheterna att rekrytera medarbetare understryks och har i vissa fall lett till att hemtjänstinsatser behövt omprioriteras i verksamheten eller flyttas så att den enskilde fått sina insatser på andra tider än de önskade.

Någon kommun har ställt förfrågan till civilsamhället om att lösa serviceinsatserna som tvätt och städ inom hemtjänsten.

”Vi anpassade planeringen så att van personal fick gå till de tyngre tillfälliga vistelserna då arbetsmiljön hos dessa var sämre.”

”Ytterligare rekryteringar än vad som annars skulle ha krävts vilket redan är svårt. Kan leda till att prioritera om vissa insatser såsom (städ och tvätt) under den perioden då flera sommargäster med kort varsel blir aktuell.”

Samarbetet mellan kommunerna fungerar bra

(bild 18, bilaga 1)

Merparten av de svarande kommunerna, 19 stycken, anser att samarbetet med de tillfälliga hemtjänsttagarnas bosättningskommun generellt sett fungerar ganska bra eller mycket bra. 4 kommuner svarar att samarbetet fungerar ganska dåligt.

Hur ser förutsättningarna ut inför sommaren 2024?

(bild 19, bilaga 1)

7 kommuner uppger att förutsättningarna inför sommaren 2024 är ganska goda eller mycket goda för att emot tillfälliga hemtjänsttagare. 10 kommuner uppger att förutsättningarna är ganska dåliga eller mycket dåliga. 11 kommuner svarar varken eller.

I fritextsvaren framkommer att det är svårt att planera verksamheten då ansökningar från de tillfälliga hemtjänsttagarnas bosättningskommuner kommer in sent på våren. Det är svårt att förutspå behov och insatser som tillfälliga hemtjänsttagare har. Extra svårt är det i de fall då den tillfällige hemtjänsttagaren har stora omsorgsbehov.

Svårigheten att rekrytera sommarvikarier understryks. Det råder brist på erfarna och utbildade vikarier samtidigt som ordinarie medarbetare ska ha semester och antalet personer med behov av hemtjänst ökar när de tillfälliga hemtjänsttagarna flyttar in.

”Svårt att förutspå behov och insatser som tillfälliga vistelser har. Vård och omsorg har allmänt svårt rekryteringsläge och detta gör det ännu svårare för oss. Vi får ständigt uppskatta behoven för sommaren.”

”Vi saknar för tillfället vikarier till sommaren. Att vi kan få nya beslut om tillfälliga hemtjänsttagare med ett par dagars varsel innebär stora svårigheter med att verkställa.”

Vad bör göras framåt enligt kommunerna?

En stor majoritet av de svarande kommunerna trycker på svårigheterna att planera verksamheten när tillfälliga hemtjänsttagare flyttar in med kort varsel. Vistelsekommunerna önskar bättre planeringsförutsättningar och framförhållning för att kunna verkställa hemtjänstbeslut.

”Nationella riktlinjer om hur långt innan vistelsen en ansökan ska inkomma, förslag minst åtta veckor.”

”Vi har funderat på om vi behöver utöka tiden för att få bättre framförhållning från 14 dagar till fyra veckor för att det ska bli en trygg och säker vård och omsorg i sommarbostaden.”

”Det behöver finnas en längre planering för om beslut ska kunna verkställas i en annan kommun.”

Flera kommuner lyfter behovet av att de faktiska kostnaderna i vistelsekommunen täcks. Exempel på kostnader är kostnader på grund av otillgängliga bostäder och längre restider.

”Vissa av våra tillfälliga gäster vistas på öar utan broförbindelse, detta innebär stora kostnader som inte täcks av bosättningskommunen”.

”Man ser en ökad kostnad då taxan för hemtjänst är olika och vår kommun får inte full teckning för ökade insatskostnader.”

”Vi bör få längre tid på oss att verkställa än de fem dagar som är idag och vi bör få betalt utifrån vår kostnad per timme och inte utifrån hemkommunens.”

Några kommuner lyfter också omfattningen på de hemtjänstinsatser som ska genomföras i vistelsekommunen. Det är särskilt svårt att ta emot och tillgodose insatser för personer i behov av omfattande hjälpbehov.

”Däremot behöver det förtydligas och stramas upp hemkommunens ansvar för beslut och bedömningar. Personer som inte klarar sig med hemtjänstinsatser i hemkommunen bör inte kunna beviljas hemtjänst i vistelsekommunen”

”Att man kan få hemtjänst beviljad hos oss men behoven i hemkommunen är särskilt boende är också något som man bör se över då det ställer orimliga krav på hemtjänsten”.

Behovet av en diskussion för att klara välfärden framåt lyfts. Till exempel; Vilka insatser ska ingå? Vilka insatser kan den enskilde lösa på egen hand? Hur utvecklas behovet av hälso- och sjukvårdsinsatser för gruppen äldre?

Sammanfattning

Diskussionen om hur så kallade sommarkommuner påverkas av inflyttande sommargäster med behov av hemtjänst är återkommande. Äldreminister Anna Tenje har bett SKR att fördjupa kunskapen i frågan.

Som ett led i det arbetet har SKR genomfört en enkätundersökning, ”Enkät om hur kommuner påverkas av inflyttade sommargäster med behov av hemtjänst”, i 40 kommuner, med en svarsfrekvens på 90 procent. Enkäten rör perioden 1 juni- 31 augusti 2023.

Bland resultaten framkommer att variationen är stor mellan kommunerna avseende antalet tillfälliga hemtjänsttagare som tas emot liksom hur antalet timmar hemtjänst påverkas i kommunen. Några kommuner har en stor inflyttning av tillfälliga hemtjänsttagare under sommaren.

Fler än hälften av de svarande kommunerna anser att bemanningssituationen, planeringen av hemtjänstinsatserna, arbetsmiljön för hemtjänstpersonalen och ekonomin påverkas mycket negativt av tillfälliga hemtjänsttagare.

Knappt hälften av de svarande kommunerna har gjort särskilda insatser för att lösa hemtjänstinsatserna under sommarperioden 2023, framförallt har extra personal behövt rekryteras och omprioriteringar i verksamheten behövt genomföras.

Förutsättningarna att hantera tillfälliga hemtjänsttagare sommaren 2024 varierar mellan kommunerna. Sju kommuner uppger att förutsättningarna är ganska eller mycket goda. 8 kommuner uppger att förutsättningarna är ganska dåliga. Det är svårt att rekrytera sommarvikarier och svårt att förutspå tillfälliga hemtjänsttagares behov.

Flera av de svarande kommunerna lyfter svårigheten att planera verksamheten när tillfälliga hemtjänsttagare flyttar in och efterlyser bättre planeringsförutsättningar och längre tid för att verkställa beslut.